

ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİYLE TÜRK EDEBİYATI DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa TÜRKYILMAZ *, Remzi CAN **, Abdulkerim KARADENİZ ***

ÖZET

Bu çalışma, Türk Edebiyatı ders kitaplarında yer alan metinlerin öğrenci görüşleriyle değerlendirilmesini ortaya koymak için gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda öncelikle ilgili alan taranıp ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi özellikleri taşıması gerektiği ortaya konmuştur. Sonrasında metinlerle ilgili anket maddeleri oluşturulmuştur. Metinlere yönelik sorular içeren 34 maddelik likert tipi anket, 571 ortaöğretim öğrencisine uygulanmıştır. Araştırma kapsamındaki örneklem grubu, Kırşehir il merkezindeki farklı lise türlerinden farklı ekonomik özelliklerden öğrencileri içermiştir. Örneklem grubundaki öğrencilerin görüşlerine göre ders kitabında kullanılan metinlerin; “metinlerin öğrenmeye ve öğrenme isteğine etkisi”, “metinlerde estetik, evrensel ve ulusal değerler”, “metinlerin öğrencilere göreliği”, “metinlerin güncelle ve diğer disiplinlerle ilişkisi”, “metinlerin türü ve anlaşılabilirlik düzeyi” boyutlarında ortaöğretim öğrencilerinin ilgi ve isteklerine cevap verir nitelikte olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türk Edebiyatı Ders Kitabı, Metinler, Öğrenci Görüşleri

THE EVALUATION OF TEXTS IN TURKISH LITERATURE TEXTBOOKS USING STUDENTS' OPINIONS

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate the evaluation of texts in Turkish literature textbooks from students' perspectives. Firstly, the related field was searched to determine what features the texts in textbooks must have. Following this, a Likert-type questionnaire which consists of 34 items about texts was prepared and given to 571 secondary school students. The sample in this study includes students in Kırşehir who attend different kinds of high schools and have different socio-economic status. Student responses in the categories “the effects of texts on learning and learning desire”, “aesthetic, universal and national values in texts”, “relevance of texts to students”, “the relationship between texts and current events and other disciplines”, and “the type and comprehensibility levels of texts” showed that the texts did not appeal to the interests of the students

Key Words: Turkish Literature Textbook, Texts, Student Opinions.

* Arş. Gör., Ahi Evran Üniversitesi. Türkçe Eğitimi Bölümü. Kırşehir, turkyilmazmustafa@yahoo.com.
+ 90 505 773 39 29.

** Arş. Gör., Ahi Evran Üniversitesi. Türkçe Eğitimi Bölümü. Kırşehir, rcan@ahievran.edu.tr

*** Okt., Ahi Evran Üniversitesi Rektörlüğü. Kırşehir, akaradeniz@ahievran.edu.tr

1. GİRİŞ

“Medeniyetimiz, kâğıt medeniyettir... Beşeriyetin bugüne kadar eriştiği ve bundan sonra da elde edeceği bütün bilgiler, düşünceler, ahlâk ve mutluluk formülleri, başta edebiyat olmak üzere sanat eserleri ve bütün sanat eserlerinin yorumları, kâğıt dediğimiz maddeye, netice olarak kitaplara emanet edilmiştir” (Okay, 2004, s.411). Kâğıdın ve kitabın önemi, tüm medeniyeti içerisinde barındırmasıyla ifade edilmektedir. Kitaplar, uygarlığın gelişmesinde önemli olduğu kadar, eğitim ve öğretimde de çok önemlidir. Herkes tarafından rahatça temin edilmesi ve her yerde faydalanılması ders kitaplarını eğitim için vazgeçilmez kılmıştır.

Üstelik yapılan araştırmalarda, öğrencilerin daha çok öğrenme amaçlı okumayı (Balcı, 2009; Karakoç, 2005) ve ders kitaplarını okumayı tercih ettikleri belirlenmiştir (Zengin, 2000, s. 701). O hâlde okuma alışkanlığının kazandırılmasında ders kitaplarından yararlanmayı bir seçenek olarak değerlendirmek gerekmektedir. Maalesef ülkemizde “Okuma alışkanlığı okul sıralarında zorla okutulan birkaç kitapla sınırlı bir durumdadır” (Kılıç, 1996, s.70).

“Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül hâlinde de üretilebilen basılı eser” (2588 sayılı Tebliğler Dergisi, 2006, s.923) olarak tanımlanan ders kitapları, eğitim- öğretim etkinliklerinin programlı olarak işlenmesini sağlar (Karakuş, 1995). Bu bağlamda kitaplar, öğrenci ve öğretmenin düzenli bir biçimde ilerlemesini sağladığı gibi anlaşılmayan durumlarda da tekrar olanağı sağlar.

Ders kitabı hazırlamak büyük emek isteyen zahmetli bir iştir elbette; ancak hazırlanan bir ana dili kitabıysa bu zahmet daha da artsa gerektir. Ders kitabı hazırlama tek bir alan uzmanının üstesinden gelebileceği iş değildir. Gelişmiş ülkelerde, edebiyat kitaplarının edebiyat öğretimi uzmanları, İngilizce öğretimi uzmanları, öğretim programı uzmanları, medya uzmanları ve çok sayıda öğretmen danışmanlığında hazırlandığı görülür (Littell, 2008).

Ders Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler

“Her şeyden önce, iyi bir ders kitabı, öğretim sürecinin gerektirdiği bütün koşulları üzerinde taşınmalıdır. Bunun için, ders kitabı yazarı, öğrenme psikolojisini ve bunun eğitsel sonuçlarını iyi bilmelidir. Öğretim için gerekli olan ilk koşul, öğrenen kimsenin öğrenme konusuna ilgi duymasıdır. O hâlde, bir ders kitabının ilk yapacağı iş, öğrencide bu ilgiyi uyandırmaktır.” (Binbaşıoğlu, 1994, s. 195). Bu ilgi, kitabın öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verip vermeme durumuyla doğru orantılıdır. “Öğrenci kendine yakın hissettiği kitaba, metne daha fazla ilgi gösterecektir” (Lantinga, 2001, s.1).

3 Temmuz 1995 tarihli, 2434 sayılı Tebliğler Dergisinde ders kitapları ile ilgili bir yönetmelik yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğin beşinci maddesinde ders kitaplarında bulunması gereken nitelikler hakkında bilgi verilmiştir.

“Mad. 5. Kitaplarda aranacak nitelikler;

- a) Kitaplar, ders programlarına uygun olarak hazırlanır. Bunun için;
  1. Konular, mümkün olduğu ölçüde günlük hayatla bağlantılı olarak bilimsel, doğal, sosyal, estetik, ekonomik ve kültürel boyutları içinde ele alınır. Öğrencilerin sınıf veya dönem seviyelerine göre ihtiyaçlarını karşılayacak ve onlara günlük hayatlarında uygulama imkânları sağlayacak konular ve üniteler halinde işlenir.
  2. Kitaplarda öğrencilerin gelişim basamakları dikkate alınarak yaş ve olgunluk seviyelerine uygun dil ve ifade kullanılır.
- b) Kitaplarda konular sistemli şekilde işlenir.
  1. Konuların hazırlanması ve düzenlenmesinde öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulur.
  2. Kazandırılacak esas davranış, bilgi ve beceriler mümkün olduğu kadar sınıf

veya dönem seviyesine göre kavram ve örneklerden hareket edilerek verilir. Temel bilgileri kazandırmak için açıklamalara gerek duyulursa, bu bilgilerin açıklanmasına yetecek kadar ayrıntılara yer verilir. Gereksiz bilgilerden kaçınılır.

3. Metinlerde doğru, açık, anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılır.

Görüldüğü gibi yönetmelik, kitapların öğrenciye göre; öğrencinin yaş, zekâ seviyesine; dilsel gelişimine uygun olması gerektiğini ifade etmektedir.

Türk Edebiyatı Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerde Bulunması Gereken Nitelikler

Bugünlerde gençlerin okumadığından sıklıkla şikâyet edilmektedir. Bu durumun nedenleri gençlik edebiyatı ve çocuk edebiyatı gibi kavramların ülkemizde yeni yeni gündeme geliyor olması, genç kuşak edebiyatının yeterli derecede ele alınmaması, genç kuşağa göre bir edebiyat fikrinin tartışılmaması, genç kuşağın psiko-sosyal, estetik, edebî vd. temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir edebiyat kavramından söz edilememesidir.

Ayrıca günümüzde gençlerin etkilenebileceği birçok bilgi iletişim teknolojileri vardır. Televizyon, internet, bilgisayar oyunları, taşınabilir müzik çalarlar, cep telefonları... Çocuk, genç, bunları sadece izleyip dinleyerek edilgen bir konuma gelebildiği gibi bilgisayar oyunları aracılığıyla etkin bir biçimde saldırı \ savaş \ ülkeler kurup yıkmak gibi pek çok olayda da yer alabilmektedir. Tüm bu teknikler karşısında çocuğa\ gence edebiyatı sevdirmek, onun okumasını sağlamak güçleşmiştir.

Bunlarla birlikte ergenin iç dünyasını, onun kişilik arayışını, bu arayış sırasında geçirdiği olayları, düşüştüğü yanlışları ona ders vermek amacı gütmeyen anlatan bir metin, ortaöğretim öğrencilerinin okumaya olan tutumunu olumlu yönde etkileyecektir (Bushman, Bushman, 1993, s.22).

Bu bağlamda Kavcar, ders kitaplarına alınacak metinlerin seçiminde izlenmesi gereken yolu şu şekilde dile getirmektedir: “Öğrencilerin önce kendi sosyal ve kültürel çevrelerine uygun edebiyat ürünleriyle yan yana gelmelerinde sayısız yarar vardır. Onlara anlaşılması güç metinler yerine, kolay anlaşılır ve öğrencinin zevkine, ilgisine uygun metinler verilmelidir. Herhangi bir metin veya edebiyat eseri söz konusu olunca, ‘Bunu niçin okutuyorsunuz?’ sorusuna aşağıdaki cevaplar verilebilmelidir:

- a) Bu eser veya metin öğrencilerin ilgilerine uygundur, onlara zevk verir. Öğrenciler onu okumaya ve onunla kendi zihinsel ilgileri ve etkinlikleri arasında bağlantı kurmaya istek duyarlar.
- b) Metin öğrencilerin düzeylerine uygundur. Onlar için bir anlam taşır.
- c) Eser, öğrencilerin şu andaki ihtiyaçlarına uygundur. Onların bugüne kadar kazandığı tecrübeyi genişletir. Öğrencilere, kendi özelliklerine uygun, yararlı ve sağlıklı tecrübeler kazandırır.
- d) Metin ve eser öğrencilerin gelecekteki ihtiyaçlarına uygundur. Onların okuma becerilerini artırır, anlama gücünü ve edebiyat bilgisini genişletir. Daha yüksek eserleri değerlendirebilme yolunda öğrencileri geliştirir. (Kavcar, 1999, s. 146).”

Kavcar’ın ifade ettiği boyutların dikkate alınmasıyla oluşturulacak bir edebiyat ders kitabı herhalde öğrenci merkezli eğitimin bir gereği olarak oluşturulmuş bir kitap olacaktır. Bilindiği gibi, derslikler, kitaplar, eğitim araç-gereçleri, eğitimciler, öğrenci için vardır. Dolayısıyla, ders kitapları da öğrenci merkezli olmalıdır. Yapısalcı yaklaşımı temel olarak oluşturulan aktif öğrenme, iş birlikli öğrenme gibi öğretim yöntemleri, öğrenciyi, eğitim-öğretim sürecinin merkezine alır. Eğitim-öğretimde görülen bu gelişmeleri dikkate alarak yenilenen Türk Edebiyatı dersi öğretim programı da ders kitaplarına seçilecek metinlerin sınıf ve yaş seviyesine uygun olması gerekliliğini ifade etmekte ve ders kitaplarını edebiyat öğretiminin en önemli aracı

olarak değerlendirmektedir (MEB, 2005, s.25).

Türk Edebiyatı ders kitaplarında bir ders aracı olarak kullanılan metinler, estetik değerlerden ödün vermeden öğrenciye okuma alışkanlığı kazandıracak; güncelle ilişki kurup öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek; aynı zamanda öğrencinin gelişen bilgi iletişim teknolojilerine, medyaya nasıl yaklaşması gerektiğini kavratılabilecek nitelikte olmalıdır.

“Varoluşundaki birinci amaç “güzellik” olan edebiyat eserinden, elbette - estetik haz vermesinin dışında- birçok “ *fayda*” da temin edilebilir. Onun eğitimin vazgeçilemez objelerinden biri olmasında, bu tür faydacı işlevlerinin önemli rolü vardır. Edebiyat eğitimcisi de bunlardan geniş ölçüde faydalanır ve faydalanmalıdır... Ancak edebî metnin de bir sanat eseri olduğunun asla unutulmaması gerekmektedir” (Çetişli, 2006, s.80).

Amaç

Ders kitaplarına metin seçimi, ders kitaplarında yer alan metinlerin taşınması gereken özellikler, literatür taraması ile ortaya konmuştur. Literatür taraması sonucu metin seçiminde öğrenci seviyesinin esas alınması gerektiği ilkesi öne çıkmaktadır. Ayrıca bu tarama sırasında Türk Dili ve Edebiyatı ders kitapları ile ilgili çalışmalara rastlanmıştır. Ancak bu çalışmaların ya eski öğretim programı çerçevesinde hazırlanmış kitaplarla ilgili olduğu, bu çalışmalarda öğrenci görüşlerinin dikkate alınmadığı ya da ders kitaplarının metinler dışında başka boyutlarla değerlendirildiği görülmüştür (İtilli, 2006; Çalışkan, 2006; Baltoprak Kırmacı, 2006; Keleş, 2009). Dolayısıyla böyle bir çalışmanın yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, ortaöğretim öğrencilerinin Türk edebiyatı ders kitaplarındaki metinleri değerlendirmelerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Okuma alışkanlığının kazandırılmasında Türkçe ve Edebiyat derslerine büyük görevler düşmektedir. Bu çerçevede Türk Edebiyatı ders kitaplarında kullanılan metinlerin ergenlik dönemini yaşayan öğrencilere hitap etme düzeyi nedir? Öğrencilerin değerlendirmelerinde cinsiyet, sınıf ve bölüm (*sayısal, sözel, eşit ağırlık*), farklılığa neden olmakta mıdır?

2. YÖNTEM

Ortaöğretim öğrencilerinin Türk Edebiyatı ders kitabında yer alan metinler hakkındaki değerlendirmelerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada genel tarama modellerinden olan tekil tarama modelinden yararlanılmıştır. Değişkenlerin tek tek, tür ya da miktar olarak oluşumlarının belirlenmesi amacı ile yapılan araştırma modellerine tekil tarama modelleri denir. Durum ve alışkanlıkların saptanması gibi pek çok alanda tekil tarama modelleri uygulanabilir (Karasar, 2008, s.79).

Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Kırşehir il merkezindeki 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, Kırşehir il merkezindeki 172 dokuzuncu sınıf, 146 onuncu sınıf, 147 on birinci sınıf ve 102 on ikinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Bu örneklemin belirlenmesinde, öğrencilerin çeşitli lise türünden ve üst-orta-alt sosyoekonomik düzeylerden olmalarına özen gösterilmiştir.

Veri Toplama Aracının Hazırlanması

Türk Edebiyatı ders kitaplarında bulunan metinlerin öğrenciler tarafından nasıl algılandığını belirlemek için kullanılacak olan anketin hazırlık aşamasında Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme kitaplarında ortaya konulan ölçütler, 2434 sayılı ders kitapları ile ilgili Tebliğler Dergisi ve Türk Edebiyat Öğretim Programı incelenmiştir. Bu kaynaklardan da yararlanılarak madde havuzu oluşturulmuştur. Kapsam geçerliğinin sağlanması için anket maddeleri uzman

görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda 50 maddelik anket, 41 maddelik bir anket hâline getirilmiştir.

Oluşturulan anket, Kırşehir il merkezi dışındaki ortaöğretim kurumlarının farklı sınıflarındaki 370 öğrenciye uygulanmıştır. Bu ön uygulamadan elde edilen veriler, anketin yapı geçerliğinin sağlanması için faktör analizine tâbi tutulmuştur. Faktör analizi sonrası anketin KMO değeri .95 çıkmıştır. Bu değer Kalaycı (2009, s. 322)'ya göre anketin mükemmel düzeyde faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Anket maddeleri, beş faktörde toplanmaktadır. Birinci faktör 14 maddeden, ikinci faktör 5 maddeden, üçüncü faktör 7 maddeden, dördüncü faktör 5 maddeden, beşinci faktör ise 3 maddeden oluşmaktadır.

Anketin güvenilirlik düzeyinin belirlenmesi için maddeler, toplam puanlarına göre yukarıdan aşağı dizilmiştir ve üst %27'lik grup ile alt %27'lik grup ilişkisiz t testi kullanılarak sınanmıştır. Bu işlem sonrası iki grubun puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı çıkmıştır. Bu anlamlılık, testin iç tutarlılığının bir göstergesidir (Büyüköztürk, 2008, s. 171).

Maddelerin toplamı ile madde korelasyonu arasındaki anlamlılığa bakılmıştır. Başka bir deyişle anketin ayırt edicilik indeksine bakılmıştır. Bu işlemde anlamlı çıkmayan yani toplamla madde arasında ilişkisi bulunmayan 9., 10. Maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

Sonrasında güvenilirlik analizi yapılmıştır. Ölçeğin toplanabilirlik özelliğinin bozulmaması için soru ile bütün arasındaki korelasyon kat sayılarının negatif olmaması ve ,250 değerinden büyük olması beklenir (Kalaycı, 2009, s. 412). Bu bağlamda ,250 değerinin altındaki 4., 5., 6., 2. ve 23 sorular anketten çıkarılmıştır. Anketin maddeler çıkartılmış hâlinin toplam güvenilirlik değeri .94 olarak belirlenmiştir. Bu değer, anketin yüksek derecede güvenilir olduğunu ortaya koyar (Kalaycı, 2009, s. 405). Sonuç itibarıyla anket, 34 maddelik son şekliyle uygulamaya hazır hâle getirilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Bu çalışma, 2009-2010 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde Kırşehir ili evreninde gerçekleştirilmiştir. Örneklem olarak farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip liselerin öğrencileri alınmıştır. Çalışmaya Kırşehir Anadolu Teknik Lisesinden, Yusuf Siddık Demir Anadolu Lisesi'nden, Anadolu İmam Hatip Lisesi'nden, M. Akif Ersoy Lisesi'nden, Hacı Fatma Erdemir Anadolu Lisesi'nden, Kırşehir Merkez Anadolu Öğretmen Lisesi'nden, Kırşehir Lisesi'nden toplamda 571 öğrenci örneklem olarak alınmıştır. Öğrencilere anketin amacı ve içeriği konusunda kısa bir bilgi verildikten sonra anket, bir ders saatinde uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri toplama aracı ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 13.0 (Statistical Package For Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır. Öğrencilerin Türk Edebiyatı ders kitabında kullanılan metinlerle ilgili değerlendirmeleri frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama ($\bar{x}$) ve standart sapma (ss) değerleri belirlenerek bulgular kısmı oluşturulmuştur. Ayrıca bu değerlendirmelerin cinsiyet bakımından farklı olup olmadığının tespiti için t testi; bölüm ve sınıf bakımından farklı olup olmadığının tespiti için varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Anket maddelerinden elde edilen ortalamalar ($\bar{x}$) analiz edilirken 4.20-5.00 her zaman, 3.40-4.19 sık sık, 2.60-3.39 ara sıra, 1.80-2.59 nadiren, 1.00-1.79 hiçbir zaman değer aralıkları olarak dikkate alınmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında, araştırmaya katılan grubun özelliklerine dair frekans ve yüzdelere; öğrencilerin anket maddelerine verdikleri cevapların yüzdelere, standart sapmalarına ve ortalamalarına; kız ve erkek öğrenciler arası anlamlılığı gösteren bağımsız t testi sonuçlarına;

gruplar arası ilişkiyi gösteren tek yönlü varyans analizine (ANOVA) yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilere ait betimsel veriler

	n	%		n	%
Cinsiyet			Sınıflara Göre Dağılımı		
Erkek	332	58,1	9. sınıf	172	30,1
Kız	239	41,9	10. sınıf	146	25,6
Bölüm			11. sınıf	147	25,7
Sayısal	195	34,2	12. sınıf	102	17,9
Sözel	53	9,3	Kayıp değer	4	,7
Eşit Ağırlık	147	25,7			
9. sınıf (Bölümü Belli Olmayanlar)	176	30,8			

Örneklemdaki öğrencilerin büyük bölümünün erkeklerden oluştuğu; dokuzuncu sınıftan üst sınıflara doğru ankete katılma oranının azalma eğilimi gösterdiği; sayısal ve eşit ağırlık bölümü öğrencilerinin diğer bölümlere nazaran ankete katılma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin “metinlerin öğrenmeye ve öğrenme isteğine etkisi” konusunda değerlendirmelerinin yüzde ve ortalama değerleri

Etkinlikler	Cevap Seçenekleri					SS	$\bar{X}$
	Her zaman	Sıklıkla	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman		
	%	%	%	%	%		
1.Ders kitabımızdaki metinler, düşündüklerimi ve hissettiklerimi yazı yoluyla anlatma isteği uyandırıyor.	10,5	13,7	24,9	26,3	23,1	1,306	2,574
2.Ders kitabımızdaki metinler sayesinde sorunlarımı başa çıkmada farklı çözüm yolları bulabiliyorum.	9,1	13,7	20,8	26,6	27,8	1,319	2,437
3.Ders kitabımızdaki metinleri okuyarak farklı ilgi alanlarına yöneliyorum.	7,4	18,4	21,5	27,1	22,2	1,306	2,514
4.Ders kitabımızdaki metinler başka alanlarla (tarih, fen, bilim, vb.) ilgili metinlere de ilgi duymama sağlıyor.	9,1	16,1	21,4	27,8	22,8	1,320	2,525
5.Ders kitabımızdaki metinler, insanların davranışlarının nedenlerini anlamamda katkı sağlıyor.	10,9	22,4	23,3	26,6	14,2	1,302	2,812
6.Ders kitabımızdaki şiirleri okuduktan sonra ezberleme isteği duyarım.	8,9	12,3	19,6	23,5	29,6	1,396	2,290
7.Ders kitabımızdaki metinler, ilgi duyduğum alanlarla ilgilidir.	9,3	12,8	22,6	29,1	22,2	1,323	2,457
8.Ders kitabımızdaki metinler, öğrenme isteğimi kamçılıyor.	7,9	18,4	24,0	22,8	21,9	1,354	2,523
9.Ders kitabımızdaki metinler, bende başarıma isteği uyandırıyor.	11,7	17,7	26,6	19,1	20,1	1,415	2,660
10.Ders kitabımızdaki metinler, günlük hayatta karşılaştığım sorunları çözebilmemde bana kılavuzluk ediyor.	7,2	15,6	18,6	27,1	28,0	1,321	2,362
11.Ders kitabımızdaki metinler, yetişkinlerin tecrübelerinden yararlanma fırsatı sağlıyor.	11,7	17,9	23,8	24,0	20,8	1,339	2,704
12.Ders kitabımızdaki metinler aracılığıyla bilmediğim alanlarda bilgi sahibi olabiliyorum.	16,1	27,5	27,1	17,9	10,3	1,255	3,180
13.Ders kitabımızdaki metinler sayesinde okumanın vazgeçilmez bir öğrenme ve bilgilenme aracı olduğunu fark ediyorum.	14,0	17,5	23,3	24,3	17,9	1,381	2,765
14.Ders kitabımızdaki metinler, olaylara farklı açılardan bakabilme becerisi kazandırıyor.	16,8	20,8	21,4	20,5	18,6	1,413	2,910

Elde edilen verilere göre, Türk Edebiyatı ders kitabındaki metinlerin “nadiren”

düzeyinde yazma isteği uyandırdığı, sorunlarla başa çıkmada farklı çözüm yolları bulmada öğrencilere yardımcı olduğu, öğrencileri farklı ilgi alanlarına yönlendirdiği, diğer disiplinlerle ilişki kurmayı sağladığı, şiir ezberleme isteği uyandırdığı, öğrencilerin ilgi duyduğu alanlarla ilgili olduğu, öğrenme isteğini arttırdığı, güncel sorunların çözümüne katkı sağladığı görülmektedir. Ayrıca Türk Edebiyatı ders kitabındaki metinlerin “ara sıra” düzeyinde insanların davranışlarının nedenlerinin anlaşılmasında katkı sağladığı, başarıma isteği uyandırdığı, yetişkinlerin tecrübelerinden yararlanma fırsatı sağladığı, farklı alanlarla ilgili bilgi sağladığı, okumanın vazgeçilmez bir bilgi kaynağı olduğunun anlaşılmasını sağladığı, olaylara farklı bir bakış açısı kazandırdığı görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin “metinlerde estetik, evrensel ve ulusal değerler” boyutunda değerlendirmelerinin yüzde ve ortalama değerleri

Etkinlikler	Cevap Seçenekleri					SS	$\bar{X}$
	Her zaman	Sıklıkla	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman		
	%	%	%	%	%		
15. Ders kitabımızdaki metinler, ana dilime olan sevgimi arttırdı.	25,0	21,2	21,0	14,5	13,7	1,514	3,157
16. Ders kitabımızdaki metinler, evrensel değerleri (tabiat sevgisi, dünya barışını korumaya isteklilik, dürüstlük, yardım severlik) verir niteliktedir.	22,1	27,1	22,4	17,5	9,1	1,327	3,303
17.Ders kitabımızdaki metinler aracılığıyla kelime dağarcığımla zenginleştiğimi düşünüyorum.	21,7	25,7	23,8	15,8	10,0	1,376	3,245
18.Ders kitabımızdaki metinler sayesinde Türk kültürünü daha yakından tanıdım.	22,9	23,6	22,6	18,6	9,3	1,388	3,234
19.Ders kitabımızdaki metinler, sanata karşı duyarlılık kazandırmaktadır.	16,6	20,0	22,8	21,7	15,2	1,419	2,900

Öğrencilerin anket maddelerine verdikleri cevaplara göre metinlerin ana dili sevgisi kazandırmada, evrensel değerleri aktarmada, kelime dağarcığı geliştirmeye katkıda, Türk kültürünü tanıtmada, sanata karşı duyarlılık kazandırmada ara sıra düzeyinde etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 4. “metinlerin öğrencilere görelilik bakımından” öğrenciler tarafından değerlendirilmesi ile ilgili yüzde ve ortalama değerleri

Etkinlikler	Cevap Seçenekleri					SS	$\bar{X}$
	Her zaman	Sıklıkla	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman		
	%	%	%	%	%		
20. Ders kitabımızdaki metinler, bana hitap etmektedir.	4,2	10,9	38,9	27,7	17,0	1,069	2,534
21.Ders kitabımızdaki metinleri okumaktan zevk alırım.	15,4	21,0	28,0	19,8	15,1	1,301	2,998
22. Ders kitabımızda metinlerdeki kahramanlarda kendimi bulurum.	5,3	8,6	23,3	31,9	27,7	1,188	2,218
23.Ders kitabımızdaki metinler, beni iyiye, güzele, doğruya yönlendiriyor.	17,2	20,5	27,7	18,9	14,0	1,342	3,026
24.Ders kitabımızdaki metinleri okul dışı zamanlarda da okurum.	5,4	8,9	19,3	24,0	38,5	1,255	2,071
25.Ders kitabımızdaki metinler düşünce ve hayal dünyamı zenginleştirmektedir.	17,0	17,2	25,0	24,9	15,2	1,330	2,937
26.Ders kitabımızdaki metinler, okuma alışkanlığı kazanmamı sağlıyor.	16,5	18,7	20,0	19,1	20,3	1,510	2,756

Tablo 4'te Türk Edebiyatı ders kitabındaki metinlerin öğrencilere nadiren hitap ettiği;

metinlerdeki kahramanlarda öğrencilerin kendilerini *nadiren* bulduğu, okul dışı zamanlarda metinlerin *nadiren* okunduğu görülmektedir. Öğrenciler, metinleri okumaktan *ara sıra* zevk aldıklarını; metinlerin kendilerini iyiye, güzele, doğru olana yönlendirdiğini; okuma alışkanlığı kazanmalarını sağladığı, hayal dünyalarını zenginleştirdiğini ifade etmektedirler.

Tablo 5. Öğrencilerin “*metinlerin güncelle ve diğer disiplinlerle ilişkisi*” bakımından değerlendirmesi ile ilgili yüzde ve ortalama değerleri

Etkinlikler	Cevap Seçenekleri					SS	$\bar{X}$
	Her zaman	Sıklıkla	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman		
	%	%	%	%	%		
27.Ders kitabımızdaki metinler, eleştirel bakış açısı kazanmamı sağlıyor.	11,7	26,3	28,7	18,6	11,0	1,301	2,980
28.Ders kitabımızdaki metinler kısa tutulmuştur.	6,5	8,9	26,4	33,1	22,9	1,177	2,366
29.Ders kitabımızdaki metinler, diğer derslerle ilgi kurabilmemi sağlıyor.	8,2	12,6	24,3	23,8	25,7	1,347	2,380
30.Ders kitabımızdaki metinler, kişisel gelişimime katkı sağlayacak niteliktedir.	9,6	19,1	24,2	26,4	16,6	1,326	2,665
31.Ders kitabımızdaki metinler, günlük hayatla ilişkilendirilebilir niteliktedir.	7,7	20,8	24,5	26,3	18,2	1,271	2,662

Öğrenciler, metinlerin *ara sıra* eleştirel bakış açısı kazandırdığını; kişisel gelişimlerine katkı sağladığını ve günlük hayatla ilgili olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca öğrencilere göre metinler, nadiren kısadır ve öğrencilerin diğer derslerle ilgi kurmasını sağlar.

Tablo 6. Öğrencilerin “*metinlerin türü ve anlaşılabilirlik düzeyi*” bakımından değerlendirmesi ile ilgili yüzde ve ortalama değerleri

Etkinlikler	Cevap Seçenekleri					SS	$\bar{X}$
	Her zaman	Sıklıkla	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman		
	%	%	%	%	%		
32. Ders kitabımızda metin olarak daha çok şiir kullanılmasını isterim.	21,5	25,7	28,4	11,7	10,9	1,319	3,301
33.Ders kitabımızdaki çeviri metinlerin dili ve yapısı anlaşılır düzeydedir.	17,9	28,5	25,4	17,0	6,9	1,387	3,224
34.Ders kitabımızdaki metinler, bulunduğum sınıfa ve yaş seviyeme uygundur.	31,0	30,5	15,9	11,2	9,6	1,371	3,567

Tabloya göre öğrenciler, metin olarak *ara sıra* düzeyinde şiir istemekte; çeviri metinlerin dilinin *ara sıra* anlaşılır olduğunu düşünmekte ve metinleri *sıklıkla* düzeyinde sınıf ve yaş seviyesine uygun görmektedirler.

Tablo 7. Öğrencilerin metinleri değerlendirme boyutları ile cinsiyetleri arasındaki ilişkiyi gösteren bağımsız t testi sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	P
Metinlerin öğrenmeye ve öğrenme isteğine etkisi	Kız	239	2,586	2,912	,803	,422
	Erkek	332	2,648	1,544		
Metinlerde estetik, evrensel ve ulusal değerler	Kız	239	3,156	2,084	,224	,823
	Erkek	332	3,176	1,863		
Metinlerin öğrencilere göreliği	Kız	239	2,543	8,610	2,508	,012
	Erkek	332	2,725	6,224		
Metinlerin güncelle ve diğer disiplinlerle ilişkisi	Kız	239	2,607	9,408	,079	,937
	Erkek	332	2,613	5,483		
Metinlerin türü ve anlaşılabilirlik düzeyi	Kız	239	3,484	8,229	2,515	,012
	Erkek	332	3,278	5,928		
Genel ortalama	Kız	239	2,668	8,229	1,008	,314
	Erkek	332	2,724	5,928		

Öğrencilerin metni değerlendirme faktörlerinde cinsiyet açısından farklılık olup olmadığını ortaya koymak için yapılan bağımsız t testi sonuçlarına göre metinlerin öğrenmeye etkisi, metinlerde estetik, evrensel ve ulusal değerler, metinlerin güncelle ilişkisi, metinlerin türü ve anlaşılabilirlik düzeyi boyutlarında cinsiyet bakımından farklılık olmadığı görülmektedir. Öte yandan kız öğrenciler, erkek öğrencilere kıyasla metinlerin kendilerine göre olmadığını düşünmekte [$t_{(569)} = 2,508$; $p < ,05$]; erkek öğrenciler, metinlerin anlaşılabilirlik düzeyini kızlara oranla daha düşük algılamaktadırlar [$t_{(569)} = 2,515$; $p < ,05$].

Tablo 8. Öğrencilerin metni değerlendirmeleri ile sınıf düzeyleri arasındaki farkları ortaya koyan tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişken	Kategori	N	X	SS			
Metinlerin farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesi	9. Sınıf	1	172	2,938 ,614			
	10. Sınıf	2	146	2,639 ,702			
	11. Sınıf	3	147	2,518 ,615			
	12. Sınıf	4	102	2,664 ,600			
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F		
	Gruplararası	15,555	4	3,889	9,462	,000	(1-2),
	Gruplarıçi	232,632	566	,411			(1-3),
	Toplam	248,188	570				(1-4)

Öğrencilerin Türk Edebiyatı ders kitabındaki metinleri değerlendirmeleri ile buldukları sınıf arasında bir ilişki olup olmadığına yönelik olarak yapılan varyans analizi sonuçlarına göre 9. Sınıfta bulunan öğrenciler, metinlere anlamlı derecede 10, 11 ve 12. sınıfta bulunan öğrencilere göre daha olumlu bulmaktadırlar [$F_{(4-566)} = 9,642$ $p < ,005$].

Tablo 9. Öğrencilerin metni incelemeleri ile okudukları bölüm türü arasındaki ilişkiyi ortaya koyan tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişken	Kategori	N	X	SD			
Metinlerin farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesi	9. Sınıf	1	176	2,900 ,618			
	Sayısal	2	195	2,591 ,705			
	Sözel	3	53	2,974 ,541			
	Eşit Ağırlık	4	147	2,509 ,589			
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F		
	Gruplararası	18,704	3	6,235	15,405	,000	(1-2) (1-4)
	Gruplarıçi	229,484	567	,405			(2-3) (3-4)
	Toplam	248,188	570				

Öğrencilerin Türk Edebiyatı ders kitabındaki metinleri değerlendirmeleri ile buldukları bölüm arasında bir ilişki olup olmadığına yönelik olarak yapılan varyans analizi sonuçlarına göre metinleri, bölümü belli olmayan dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sayısal öğrencilere ve eşit ağırlık öğrencilerine göre anlamlı derecede olumlu buldukları görülmektedir. Ayrıca sözel bölüm öğrencilerinin sayısal ve eşit ağırlık bölüm öğrencilerine göre metinleri anlamlı düzeyde olumlu buldukları görülmektedir [$F_{(4-566)} = 15,405$ $p < ,005$].

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmadan elde edilen verilerde öğrenci görüşleri esas alınmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin metinleri güncel bulmadığı, metinlerin farklı disiplinlerle ilgi kurmadığını düşündükleri söylenebilir.

Ayrıca metinlerin ana dili sevgisi kazandırmada, evrensel değerleri aktarmada, kelime dağarcığını geliştirmeye katkıda, Türk kültürünü tanıtmada, sanata karşı duyarlılık kazandırmada ara sıra düzeyinde etkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda İtilli (2006)'nin de çalışmasında ders

kitaplarında Türk kültürünü kazandırmayı amaçlayan metinlerin azlığından yakındığı görülmektedir.

Türk Edebiyatı ders kitabındaki metinlerin öğrencilere hitap etmediği; metinlerdeki kahramanların öğrencilerin yaş seviyesine uygun olmadığı, metinlerin okul dışı zamanlarda okunmadığı görülmektedir. Güncel sorunlara çözüm getirmeyen, öğrenciye hitap etmeyen metinler, elbette ödev verilmedikçe, not korkusu olmadıkça okunmayacaktır. Göğüş (1978, s.91)'e göre gençler her konuyu ve türü okumak istemezler. Gençlere okutulacak yazılarda sadece ahlak, bilgi edimi öne çıkmamalı aynı zamanda eğlendiricilik de dikkate alınmalıdır. İtilli (2006) de ders kitaplarında öğrenci seviyesine ve ilgi alanlarına hitap eden metinlerin sayısının azlığından yakınmaktadır.

Ayrıca öğrenciler, metinlerin uzun olduğunu düşünmektedirler. Ders kitabındaki metinlerin sözcük sayısı, paragraf, cümle uzunluğu ile ilgili bir araştırma, Baltoprak Kırmacı (2006) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bu konuda standartların oluşturulmayışından yakınıdır. Ortaöğretim öğrencilerinin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak metinleri değerlendirmeye çalışır ve sonuçta kitaplarda uzun cümle ve paragraflarla karşılaştığını; bu örneklerin metnin anlaşılmasını zorlaştırabileceğini ifade eder.

Kız öğrenciler, erkek öğrencilere kıyasla metinlerin kendilerine göre olmadığını düşünmektedir. Bu durumu, kız ve erkek öğrencilerin cinsiyet özelliklerinde aramak mümkündür. Cinsiyet özellikleri dikkate alınmadan oluşturulan ders kitaplarında farklı algıların oluşması da doğaldır. Erkek öğrenciler, metinlerin anlaşılabilirlik düzeyini kızlara oranla daha düşük algılamışlardır. Bu bulgu, kız ve erkek öğrencilerin okumaya olan farklı tutumları ve farklı okuma alışkanlıkları neticesinde ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmalara bakıldığında kızların erkeklere oranla okumaya karşı daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir (Karakoç, 2005; Balcı, 2009).

9. sınıfta bulunan öğrenciler, metinleri anlamlı derecede 10, 11 ve 12. sınıfta bulunan öğrencilere ve sayısal, eşit ağırlık bölümü öğrencilerine göre daha olumlu bulmaktadırlar. Bu durumun 9. sınıfta bulunan öğrencilerin metni değerlendirebilecek düzeye erişemediklerinden kaynaklandığı düşünülebilir. Carlsen (1974)'e göre estetik haz, ancak lisenin son sınıfından itibaren elde edilebilecek bir beceridir hatta araştırmacı, lisedeki pek çok öğrencinin bu seviyeye erişemeyeceğini belirtir. Bunlarla birlikte Keleş (2009), 9. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabının öğrencilerin farklı zekâ alanlarına hitap etmediği sonucuna ulaşmıştır.

Öneriler

Günümüzde her şey görsel, renkli ve alımlayıcısına hitap edebildiği ölçüde varlığını sürdürebilmektedir. Ayrıca eğitimsel, ilkeler öğrenciye kazandırılmak istenilen becerilerin yakından uzağa, somuttan soyuta doğru verilmesi gerekliliğini vurgular. Öğrenciye görelilik ilkesi çerçevesinde hazırlanan metinlerin ilgiyle okunduğu da farklı araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur.

Çağdaş eğitim yöntem ve tekniklerinin, araştırmalarının ortaya koyduğu veriler dikkate alınarak ders kitapları da çağa uygun olarak hazırlanmalıdır. Ders kitaplarında kullanılan metinler; tüm eğitimsel ilkeler, pedagojik ilkeler, görsel gereklilikler dikkate alınarak edebiyat bilimciler önderliğinde eğitim bilimciler, sanatçılar, medya uzmanları da işe dâhil edilerek hazırlanmalıdır.

Ders kitaplarında kullanılacak metinlerin seçiminde çağdaş edebiyat ürünleri dikkate alınmalıdır. Metinler seçilirken ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin gelişimsel özellikleri, içinde buldukları dönem, dil becerileri, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Bu sayede öğrencilerin okuma becerisi, okumaya karşı tutumları, okuma alışkanlıkları olumlu yönde gelişecektir. Ayrıca,

metinler, bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmeler dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Zaman zaman ders kitaplarında edebî eserlere bir bütün olarak yer verilmelidir.

Bunlarla birlikte okurun edebî metni ortaya koyan sanatçıya dair bilgilere ulaşabilmesi sağlanmalıdır. Bu işlemi kolaylaştırmak için öğrencilere ders kitaplarını destekleyecek, onlara ek bilgiler kazandırabilecek yardımcı CD Rom, DVD gibi kaynaklar, kitapların yanında verilebilir.

Sonuç olarak çağdaş gelişmeler dikkate alınarak ortaöğretim öğrencilerinin alımlama düzeylerine uygun, anlaşılabilir edebî metinler, öğrencilere daha fazla hitap edebilecektir. Bu noktadan daha zor olana, soyut olana ve uzak olana doğru hareket etmek, eğitimsel anlamda hedef kazanım ve davranışları daha gerçekleştirilebilir yapacaktır.

KAYNAKÇA

- Balcı, A. (2009). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlık ve ilgileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baltoprak Kırmacı, A. (2006). *Ortaöğretim lise üçüncü sınıflarda okutulan Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının öğrenci seviyesine uygunluğunun incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi.
- Binbaşıoğlu, C. (1994). Ders kitapları üzerine. *Çağdaş Eğitim Dergisi*.
- Bushman, J. & Bushman, K. (1993). *Using young adult literature in the English classroom*. New York: Macmillan.
- Büyükoztürk, Ş. (2008). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem.
- Carlsen, G. R. (1974). Literature is. *English Journal*. 63. s. 23-27.
- Çalışkan, N. (2006). Türkiye'deki Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitapları Üzerine Edebiyat Eğitimi Açısından Bir Değerlendirme. *Millî Eğitim*. S.269. s.355-365.
- Çetişli, İ. (2006). Edebiyat eğitiminde edebî metnin yeri ve önemi. *Millî Eğitim Dergisi*. S. 169. s.75-83.
- Göğüş, B. (1978). *Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- İtilli, Ö. (2006). *Genel liselerin üçüncü sınıflarında okutulan Türk dili ve edebiyatı ders kitapları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayınevi.
- Karakoç, M. (2005). *Lise birinci sınıf öğrencilerin okuma ilgi ve alışkanlıkları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karakuş, İ. (1995). *Türk dili ve edebiyatı öğretiminde müfredat programları ve ders kitapları ana dili öğretiminde ölçme ve değerlendirme*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınları.
- Keleş, N. (2009). *Ortaöğretim dokuzuncu sınıf Türk edebiyatı ders kitaplarındaki görsel zekâ, sosyal zekâ ve içsel zekâ unsurları üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi.
- Kılıç, M. (1996). Ders kitapları üzerine birkaç söz. *Bilge*. Yaz 9. s. 70-74.
- Lantinga, Amy J. (2001). *A study of the novels of Harry Mazer and Norma Fox Mazer and their place in young literature*. Doctoral dissertation. The Universty of Tennessee.
- Littell, M. (2008). *Literature*. Evanstone: Houghton Mifflin Company.
- MEB (2005). Türk Edebiyatı Öğretim Programı.
- Okay, M. Orhan. (2004). Okumayan toplum. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. S.629.s.411-424.
- Zengin, N. (2000). *Gençlik edebiyatı ve eğitim değerleri açısından Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun dünkü Türkiye dizisindeki tarihi romanlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- 2434 Sayılı Tebliğler Dergisi.
- 2588 Sayılı Tebliğler Dergisi.